

TEXTBOOK UKRAINIAN LITERATURE AS A METHOD OF FORMING TEENAGERS' GENDER CULTURE

In the article it's discussed the problem of gender-balanced content of the textbooks, particularly of Ukrainian literature textbooks, which has become actual in the mainstream adoption of pressing issue of gender parity in Ukraine. The analysis of the textbook for the 5th grade of secondary school is given in the aspect of the problem. Special attention is paid to the impact of the school textbook on sex-role socialization and its role in shaping of the gender culture of teenagers.

Keywords: *gender culture, gender symmetry, the content of school textbooks, educational space.*

УДК 37.048.4+331.548

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ ПРОБЛЕМИ ПРОФОРІЄНТАЦІЇ УЧНІВСЬКОЇ МОЛОДІ

О. О. Белошицький,
*кандидат педагогічних наук,
старший науковий співробітник лабораторії
трудової підготовки і політехнічної творчості,
Інститут педагогіки НАПН України*

В статті викладено результати дослідження щодо профорієнтації учнівської молоді. При цьому виокремлено, що у кожному суспільстві існує економічна потреба у неprestижних професіях проте при цьому відбувається їх недооцінка державою. Окрім того, необхідно враховувати, що учнівська молодь априорі не бажає обирати неprestижну працю. Одним із шляхів подолання цієї неузгодженості між потребами суспільства та бажаннями молоді можна вважати те, що профорієнтація на неprestижні професії за радянських часів визнавалася важливим державним завданням, проте такий підхід не може бути застосована в ринковій економіці. Таким чином, можна констатувати, що вчитель трудового навчання залишився сам на сам з проблемою профорієнтації учнів на неprestижні професії, і на сьогодні вчитель не має дієвого засобу, як орієнтувати на них учнівську молодь.

Ключові слова: *профорієнтація, трудове навчання, учні, неprestижні професії.*

Постановка проблеми. На сьогоднішній день актуальність профорієнтаційної роботи учнів, як ніколи гостро постала не тільки перед педагогами трудового навчання України. Із зміною політичного та економічного устрою

відбулося оголення усіх протиріч соціально-педагогічних процесів, які негативно вплинули на профілізацію учнівської молоді. Особливо це торкнулося спрямування учнів до роботи у неprestижних професіях. Раніше це питання намагалися усіляко замовчувати, але з року в рік воно нагадувало про себе збільшенням вакантних робочих місць.

Однією з причин такого явища було те, що державні потреби не завжди відповідають бажанню самої молоді людини обрати певний вид трудової діяльності. З метою врегулювання цього протиріччя працювала ціла система заходів, зокрема ідеологічних. За приклад може слугувати наше минуле, коли питанням профорієнтації учнівської молоді приділялася значна увага на вищому рівні. З дитячого садка, а потім у школі насаджувалася думка, що «Усіляка праця почесна а усі професії важливі». Якщо підійти до цього питання неупереджено, то воно так і має бути у цивілізованому і розвинутому суспільстві. В ньому не тільки кожний потенційний суб'єкт праці реалістично підходить до своїх можливостей, а й відповідно до цього осмислено обирає свою майбутню професійну кар'єру, знаючи, що його фізичні, інтелектуальні, творчі та інші здібності поцінуються в соціумі тою відповідною грошовою винагородою, яку він здатен був досягти. В такому цивілізованому суспільстві для цього існує соціально-економічна політика держави, побудована так, що невіглас або неук ніяк не зможе займати інтелектуальну посаду, але може особистою важкою працею отримувати ту ж платню, що й інтелектуал.

На жаль, на теренах минулої імперії, а тепер в Україні такого не було і немає. У нас навіть учень відчував невідповідність ілюзорного гасла «про рівність усіх професій», яке насаджували в голову ще з дитячого садка. При цьому у практичному житті той же учень бачив все навпаки. Що вже казати про пересічних громадян, які на собі відчували неприкрити оману цих ідеологічних гасел. Важка праця робітника індустрії у розвинутому соціалізмі, а тепер гіпертрофованій ринковій економіці, ніколи не відповідала його дійсній матеріальній винагороді. В той же час працівники нематеріального виробництва жили і сьогодні продовжують жити набагато краще від робітника, який створює матеріальні блага. Таке протиріччя між ідеологічними гаслами і реаліями життя, створювало негативну думку про неprestижні професії. Концентруючись вже на генетичному рівні, такий стан речей породжував проблеми залучення учнівської молоді до роботи у професіях матеріального виробництва і неprestижних. Вирішення цієї проблеми частково лягало на плечі школи, де цим безпосередньо займався вчитель трудового навчання всупереч бажанню самих учнів.

Усі ці протиріччя перейшли до нас з новим ХХІ століттям, з новою економічною формацією, ще більше ускладнюючи вирішення важливих соціально-педагогічних проблем. Сьогодні, як і раніше, той, хто працює у матеріальному виробництві та на неprestижних професіях, отримує набагато меншу платню від того, хто займається чистою працею «білих комірців». У яких заробітна плата у три рази, а в деяких випадках вдесятеро більша від того, хто виро-

бляє матеріальні блага, якими користуються усі. І це стосується навіть тих, хто інтелектуальною працею бере участь у виробництві матеріальних благ (інженери). У зв'язку з чим з'являється нове прислів'я: «Чим далі ти перебуваєш від виробництва предметів праці, тим більший у тебе матеріальний статок», а це є ознакою більшої свободи життя.

Але чи довго так у нас триватиме? Невже історія розвитку суспільства так нічому і не навчила наших державних керманічів? Чому події у розвитку вітчизняної історії були враховані іншими країнами світу, але не тими, хто провокує незадоволення народних мас? Чому інші давно зробили так, що праця їх робітників в неprestижних професіях відповідає нормальному рівню життя. Невже так важко зрозуміти, що «білі комірці» не виробляють продукти харчування, не варять їжу, не виготовляють трамваї, автомобілі, електроенергію, холодильники, пральні машини та інші предмети праці. Вони не знають та не вміють прокласти дороги, ремонтувати водогінну мережу та каналізацію, виробляти та постачати тепло і гарячу воду у будинки. Без людей, які зайняті у цих професіях, годі й думати про чистий комірць сорочки. Отже, хтось має виконувати цю роботу. Нерозуміння того, до чого може призвести вирощування тільки споживачів, загрожує такому суспільству колапсом. Лише створення відповідних соціальних умов для належного кадрового забезпечення вітчизняної економіки професіональними робітниками може запобігти можливим проблемам. А досвід цього вже є у тих країнах, куди приїжджають емігранти, щоб працювати робітниками і особливо на неprestижних професіях.

Поряд із соціальним вирішенням проблеми існує і педагогічна, на вирішення якої націлено завдання орієнтації учнівської молоді на роботу у матеріальному виробництві. Щоб зважено розкрити суть цієї проблеми, доцільно звернутися до минулого досвіду. Вивчення та аналіз усіх матеріалів, допоможе з'ясувати, як вона вирішувалася в минулому.

Формулювання цілей. Заглиблюючись у наше дослідження, ми виявили, що все розпочалося ще в ранні часи людства, коли відбувся поділ праці між людьми. Тоді одна частина людей бажала займатися мисливством, другі – рибальством, треті – виготовляти одяг, четверті – будувати, п'яті – ремонтувати, шості хотіли тільки торгувати, сьомі займалися наукою, інші склали вірші і так далі. Але вже тоді стародавні греки помітили, що тільки один чоловік з двадцяти працюючих виконував свою роботу залюбки і його предмети праці вражали усіх своєю вишуканістю і досконалістю. З'ясування причин цього явища вказало на те, що потрібне бажання самого індивідуума виконувати цей вид праці. Але таких людей обмежена кількість і це гальмує загальний розвиток суспільства. Мабуть, саме тоді стародавні філософи зрозуміли, що підготовка дитини до майбутньої професійної діяльності не може визначатися тільки тим, якого знаряддя праці вона торкнулася після свого народження. Отже, потрібні інші методи та інші засоби трудової підготовки учнівської молоді.

Аналіз останніх досліджень. Особливо гостро ця проблема постала, коли почався розвиток виробництва, що автоматично привело до збільшення ви-

дів професійної діяльності, а отже, кількості робочих рук. Це спонукало до інтенції вивчення проблеми профорієнтації молоді. Про це заговорили соціологи, філософи, фізіологи і психологи. У педагогіці цією проблемою почали перейматися такі мужі, як Томас Мор і Томмазо Кампанелла. Щоб певним чином молодь мала змогу зорієнтуватися у світі професій, такими визначними психологами, як О. Ліпман, К. Піорковський, Ф. Баумгартен, К. Корнілов, С. Струмилін та інші, були розроблені класифікації професій. Не винятком у цій справі була і Російська імперія, де цю проблему розглядали науковці С. Владимирський, Н. Корф, В. Фармаковський, К. Ушинський, К. Цирюль та інші. За радянської влади перші практичні кроки реалізації професійної орієнтації підлітків зробив педагог-організатор А. Макаренко. На початку 60-тих років XX століття наукові дослідження, пов'язані з проблемою обрання молодими людьми своєї майбутньої професії та визначення ними, на свій погляд, престижу професійної діяльності, започаткував В. Шубкін. Проблему трудового виховання і профорієнтації учнівської молоді розглядали і педагоги-науковці В. Сухомлинський, Г. Костюк, В. Мадзігон, В. Маляко, К. Платонов, С. Павлютенков, Д. Тхоржевський, С. Чистякова та інші. Відповідно до предмета праці, мети та застосування знарядь і засобів праці науковцем Є. Климовим було розроблено сучасну і науково обгрунтовану класифікацію професій [1].

Роблячи аналіз вивчених матеріалів, ми виявили, що в різні епохи розподіл видів праці та підготовка до неї молодого покоління відбувалися по-різному. Але протиріччя залишалося незмінним. Завжди існувала неузгодженість особистісного «Я» із трудовою діяльністю, яку виконувала молода людина. Кожна особистість хоче обрати лише ту професію, яка їй найбільш до вподоби або дає більшу матеріальну винагороду.

На жаль, усе це робиться, незважаючи на наукові знання про психофізіологічні здібності до професійної діяльності та вимоги самої професії до особистісного типу людини.

Основна частина. Із зміною політичного та економічного устрою держави та орієнтацією педагогіки на особистість учня як опанта процесу профілізації наукові дослідження проблеми профорієнтаційної роботи набули ще більшої актуальності. Про це свідчить, зокрема, дослідження М. Піддячого [2]. Усі вищезазначені наукові праці внесли вагомий здобутки у вирішення цього питання, але не торкнулися проблеми, як при дискримінаційних соціальних умовах зорієнтувати молодь на працю у неprestижних професіях. Отже, ця проблема потребує як соціального, так і науково-педагогічного вирішення. Для вирішення зазначеного звернемося до емпіричного досвіду радянської педагогіки, де цю проблему вирішували протягом тривалого часу, а отже існує емпіричний досвід. Можливо, це допоможе знайти той дієвий засіб, який доцільно буде екстраполювати і у наше сьогодення для вирішення сучасної проблеми профорієнтації учнівської молоді на неprestижні професії. Також це дозволить встановити причинно-наслідковий зв'язок між фактами і подіями, які безпосередньо впливають на процес профорієнтації учнівської молоді.

Використовуючи ряд архівних даних і педагогічних досліджень, нами було встановлено, що в 20-30 рр. ХХ століття в країні існував гострий попит на робітничі професії. Взятий державою курс на відродження країни після війн, інтервенції і розрухи в короткий термін вимагав велику кількість робочої сили – через відсутність достатніх засобів механізації. Економічний розвиток країни вимагав добувати залізну руду, вугілля, відбудовувати старі і будувати нові заводи, дороги, мости, виплавляти сталь та виготовляти предмети праці. В той же час демографічна ситуація в УСРР не сприяла цьому. Кількість населення в місті складала 4,6, в селах – 25,5 мільйона чоловік [3]. Не допомагало і неодноразове переселення з Росії великої кількості робітників із своїми сім'ями у промислові райони України. Тому з метою підготовки робочих кадрів школу оголошують єдиною трудовою, де домінує політехнічний принцип навчання [4]. На школу було покладено функцію готувати та орієнтувати учнівську молодь до праці на виробництві, але школа не мала реальних можливостей здійснювати це завдання. Тому трудова підготовка учнів до професійної діяльності здійснювалася і шляхом відкриття ремісничих училищ, і фабрично-заводських шкіл, де для цього були створені відповідні умови. Велика кількість учнів отримувала допрофесійну підготовку і через позашкільні технічні заклади, які держава намагалася відкрити в кожному районі, місті, області [5].

Вивчення архівних матеріалів і педагогічних досліджень, пов'язаних із розбудовою тогочасної освіти, та їх аналіз свідчать, що недостатність робочих рук в неprestижних професіях здебільшого, компенсувалася за рахунок міграції сільського населення та безпритульних. Дітей, що втратили батьків, навчали і виховували у дитячих будинках, де праця, починаючи від самообслуговування і закінчуючи ремісництвом, була першоосновою профорієнтації. Робітничі кадри поповнювали і бездоглядні учні, яких залучали до позашкільної технічної діяльності.

Інше спрямування до здобуття професій відбувалося в школах. Там більшість учнів намагалася добре вчитися, готуючи себе до вступу у вузи, тим самим обираючи інтелектуальні професії. Лише ті, що навчалися на «задовільно», ставали потенційними наповнювачами армії робітників.

У 50-60-ті роки минулого століття після значних втрат кваліфікованих робітників на війні державі знову катастрофічно не вистачало робітничих кадрів для промисловості. Але тепер потрібні були висококласні верстатники: токарі, фрезерувальники, слюсарі та інші спеціальності важкої індустрії. В цей час широко почала впроваджуватися і механізація виробництва, щоб певним чином перекрити дефіцит кваліфікованих робітничих кадрів. За цих умов застосували і апробований довоєнний досвід: відкриваються професійно-технічні училища, розширюється мережа позашкільних технічних закладів (станції юних техніків), відновлюється трудове навчання в школі. Але незважаючи на широке залучення учнівської молоді до робітничих професій, вона продовжує обирати тільки ті професії, що мають соціальний престиж.

Так, проведене дослідження виявило, що за рівнем попиту перше місце в цей час посідали професії вчених: фізиків, математиків, хіміків. Друге місце належало лікарям, письменникам, артистам, викладачам вузів. Третє місце посідали інженери, і лише четверте місце займали робітничі спеціальності; і останнє п'яте місце належало професіям продавців та бухгалтерів [6].

Досліджуючи матеріали, в яких вказується на створені педагогічні умови, що були надані для профорієнтації учнівської молоді на професії промисловості, нами було виявлено, що в школах дієвої профорієнтації на робітничі професії майже не існувало. Увесь навчальний процес було спрямовано на підготовку учнів до вступу у вуз. Далися взнаки консерватизм освітньої галузі та тривала відсутність предмета трудового навчання в школі, який в цей період тільки почав відновлюватися. Тому зміст трудового навчання хоч і пов'язувався із промисловою сферою, але не спирався на підготовлену матеріальну базу та не включав у себе науково обгрунтований зміст профорієнтаційної роботи. Були відсутні і науково обгрунтовані основи політехнізму. Вищим керівництвом країни вважалося, що серед учнівської молоді в країні завжди буде не менше 50 % учнів, які за рівнем навчання в школі змушені будуть поповнювати лави робітничих професій.

Що стосується вищих навчальних закладів того часу, то вони були спроможні прийняти достатню кількість здібних і відповідно підготовлених абітурієнтів. Ті випускники, які не склали вступних іспитів до вищих навчальних закладів, намагалися вступити до технікумів. І лише та частина учнівської молоді, яка мала майже «задовільні оцінки» в школі, поповнювала лави робітничих професій. Процентне співвідношення перших і останніх було на рівні 45 % та 55 %.

Варто зазначити, що навіть з цього процентного контингенту молоді більша частина учнів, незважаючи на невелику офіційну зарплату, намагалася обирати трудову діяльність, що була пов'язана із невиробничим сектором.

Як нами було виявлено, цьому сприяли соціальні умови: а) престиж добре облаштованої квартири та володіння особистим авто; б) можливість за гроші отримати дефіцитні товари; в) перспектива отримання додаткових матеріальних цінностей, крім офіційної платні г) зростання рівня корупції.

Стосовно інтелектуальних професій також існували певні соціальні умови: а) престиж інтелектуальних професій; б) можливість кар'єрного зростання на службі; в) зневага до людей у брудній спеціалізації.

Так, інженер середньої ланки хоч і отримував на рівні робітника, але не працював у брудному одязі і не витрачав на працю фізичну силу. Він мав і можливість кар'єрного зростання, навіть до головного інженера чи директора заводу, фабрики, чиновника міністерства, а відповідно і збільшення отриманих матеріальних благ. Щодо робітника то він у кращому випадку досягав лише вищого розряду, але його матеріальна винагорода не досягала рівня головного інженера.

Аналіз вивчених матеріалів 60-их років дає змогу зробити висновок, що учнівська молодь продовжувала віддавати перевагу інтелектуальним профе-

сіям, а не робітничим. У певної частини молоді з'являється негативна риса – при мінімальній праці отримувати найбільші матеріальні блага. Школа протидіяти цій тенденції не мала реальних можливостей. Цьому сприяв соціальний досвід, який накопичився у пересічного громадянина, коли робітнича сім'я жила гірше від інших.

З середини 60-х років кількість випускників шкіл почала стрімко зростати, що призвело до збільшення конкуренції при вступі до вузу. Тепер тільки кожний третій із 45 % мав можливість вступити до вузу. Зважаючи на нові умови ринку праці, учнівська молодь швидко відреагувала на нові умови і почала обирати ті професії, де, крім офіційної платні, існувала можливість отримувати ще додатковий матеріальний стимул. На кінець 60-х – середину 70-х років влаштуватися навіть слюсарем у сферу обслуговування було неможливо. Ті, кому не пощастило зайняти доходне місце, змушені були працювати робітниками на заводі або фабриці. Однак і вони при нагоді почали займатися «прихватуванняцією» дрібного народного майна, з метою отримати додаткові кошти.

Розглядаючи проблеми орієнтації учнівської молоді на роботу в престижних професіях, неможливо не торкнутися соціально-економічного стану того часу, який суттєво впливав на обрання учнівською молоддю майбутньої професії. Як засвідчують вивчені матеріали, держава витратила значну суму народних коштів на гонку озброєнь та допомогу країнам, які сповідували комуністичну ідеологію, і сподівалася, що вони приєднаються до соціалістичного табору. Тож грошей на піднесення життєвого рівня свого народу у неї не вистачало, і тому більшість населення жила від зарплати до зарплати. Правда, щоб не збурювати народні маси, держава жорстко регулювала ціни на продукти харчування, роблячи їх здебільшого доступними. Однак неможливість вирватися із загального павутиння напівбідності штовхала не тільки учнівську молодь обирати такі професії, які давали можливість добре жити зараз, а не в ілюзорному комуністичному майбутньому.

Все це призвело до того, що з середини 70-х – початку 80-х років рейтинг професій серед учнівської молоді зазнав кардинальних змін. Престиж професій вчених впав нижче лікарів, артистів і письменників. Але рейтинг таких професій, як водій, офіціант, продавець, перукар, завмаг, й усіх, хто мав можливість, крім основного заробітку, щоденно отримувати додаткові гроші, надзвичайно зріс і зайняв друге місце після артистів і лікарів. В той же час державна економіка вимагала поповнення робітників промисловості, незважаючи на початок запровадження у промисловість механізації та початкової автоматизації. Тому питання профорієнтації починає розглядатися на державному рівні більш предметно. Для цього створюються якісно нові педагогічні умови. В галузі освіти зростає роль трудового навчання як предмета підготовки молоді до трудового життя, а його зміст було наближено до виробництва. Усі шкільні предмети зорієнтовано на політехнічне навчання і профорієнтаційну роботу: виділяються кошти на позашкільну гурткову робо-

ту з технічної творчості; започатковано викладання факультативних курсів з різних професій; посилилася роль політехнічного і продуктивного навчання; школи почали обладнувати навчальними майстернями з верстатами. На селі були організовані шкільні механізовані виробничі бригади з відповідним технічним оснащенням та спеціальними класами. Крім того, за кожною школою постановою уряду було закріплено підприємство [7; 8]. Все це здійснюється на науково-педагогічному обґрунтуванні.

Однак державою не було зроблено головного – створення умов, які б зламали засілу в свідомість громадян думку: «Хто не працює, той добре живе!» Крім того, існуюча колись тільки на рівні зародження негативна риса – за мінімальної праці отримувати найбільші матеріальні блага – стає тенденцією серед учнівської молоді.

Узагальнюючи факти, які розкривають засоби орієнтування молоді на обрання неprestижних професій, та роблячи їх аналіз, можна стверджувати, що, не звертаючи увагу на широко розгорнуту державою роботу з орієнтації учнівської молоді на робітничі професії, молодь починає цікавити матеріальна складова праці. Такій тенденції сприяли соціальні фактори, які накопичувалися із покоління в покоління і призвели до протиріччя прислів'я «Хто не працює – той не їсть». Притаманна молоді спостережливість за життям вказувала на протилежне. Тож не дивно, що, намагаючись протистояти бідності, всі, хто тільки мав можливість і хист, почали обирати професії або «білих комірців», або такі, де можна було отримувати додаткову матеріальну винагороду. Створена для більшості населення рівність жебрацтва усіх посилила потяг молоді до кращого, ще за свого життя.

Невелике дослідження засобів орієнтування учнівської молоді на неprestижні професії, за час існування Радянського Союзу, на основі аналізу фактів дає можливість зробити такі висновки:

- профорієнтація учнівської молоді на неprestижні професії не мала суттєвих наслідків через невіршення соціальної проблеми – відсутності адекватного матеріального стимулювання;
- профорієнтація була частково дієвою для учнів, які за рівнем своїх знань не мали можливості обрати інтелектуальну професію;
- освіта може ознайомити учнів із певними видами професійної діяльності і частково впливати на вибір професії;
- профорієнтаційна робота, як і соціальні фактори, повинна випереджати час.

З настанням 90-тих років престиж професій серед молоді дещо змінився: на перше місце вийшли лікарі, бізнесмени, депутати, перекладачі, банківські працівники і юристи; за ними йшов бухгалтер, секретар-референт, програміст, журналіст, архітектор, бізнесмен, письменник; ще нижче стояли водії, продавці; майже останніми стали професії інженера, вчителя, кравця і останнє місце посіли робітничі професії: токар, фрезерувальник, тракторист. Що вже казати про сільськогосподарську галузь. Однак і тут, працююча та

цілеспрямована молодь знайшла вихід із складної ситуації у престижній професії села – фермера. За своєю суттю вона давала змогу сільській молоді задовольнити бажання отримувати достойну грошову винагороду за свою працю.

Аналізуючи стан престижності професій у 90-ті роки, які обирала молодь, ми прийшли до висновку, що вона чутливо реагувала на згортання науково-містких галузей, економічний спад і зростання безробіття серед інженерів та робітників. Молодь, відчувши затребуваність актуальних і матеріальну забезпеченість ряду професій, одразу змінила рейтинг престижності, продовжуючи ставити на перше місце матеріальне забезпечення.

Серед умов, що спровокували нівелювання престижності робітничих професій, були: нерозумне державне керівництво економікою і країною; відсутність відповідного матеріального стимулювання робітничих професій; перехід на ринкову економіку, жорсткі умови конкуренції вироблюваної продукції, економічний спад, занепад нерентабельного промислового виробництва, стійкий імунітет до чорної роботи за мізерну платню.

З настанням XXI століття усі проблеми профорієнтації учнівської молоді ще більше загострилися. Колишня учнівська молодь, що обирала тільки престижні і грошовиті професії, ставши батьками, передала своїм нащадкам апріорне небажання обирати неprestижні професії із важкою працею і мізерною платнею. Але державі, що почала самостійне життя, для свого існування потрібно виробляти продукти харчування, добувати вугілля, нафту, газ, руду, виплавляти метал і розвивати промисловість, перевозити, ремонтувати і прибирати. Все це потрібно робити сьогодні і за рахунок використання значного відсотку напівмеханізованої праці, а отже – робочих рук. Це свідчить, що знову потрібні робітники неprestижних професій. Але повернути у промисловий сектор кваліфікованих робітників та інженерів вже неможливо. Усі вони переkваліфікувалися на професії бізнесменів і тепер не бажають повертатися до брудної праці, що втричі, а подекуди в п'ять разів, менша від того, що вони заробляють за новою професією. Тому сьогодні так гостро відчувається потреба в кваліфікованих робітниках: верстатниках, слюсарях-сантехніках, ремонтниках та інших професіях, але учнівська молодь не бажає опановувати ці професії. Все це дуже добре видно із звітів Державної служби статистики, яка зареєструвала на січень місяць 2011 року 585,6 тисяч безробітних, які шукають роботу тільки «білих комірців». Вирішувати цю проблему з допомогою професійно-технічних училищ – малоефективна справа. По-перше через значну кількість закритих закладів, по-друге – в тих, що працюють, різко впала наповнюваність учнями. Однією із причин цього є підготовка робітників неprestижних професій. На додаток до цього, як свідчить статистика, лише 27 % випускників училищ залишаються працювати на виробництві за отриманою спеціальністю. Як нами було з'ясовано, це сталося через те, що та частина учнів, які погано навчалися в школі і завжди поповнювали ряди неprestижних професій, отримала можливість обирати інші професії, де матеріальна винагорода вища від неprestижної.

Наслідком усього цього і стало загострення проблеми, яку потрібно вирішувати школі, адже це її пряма функція. Але раніше держава допомагала школі у цій справі, а зараз вчитель трудового навчання залишився сам на сам з проблемою профорієнтації учнівської молоді на неprestижних професіях. Він повинен, з одного боку, зорієнтувати учнів на завжди існуючу потребу в неprestижних професіях у районі, місті, регіоні, а з іншого – зробити їх вибір осмисленим і самостійним. При сьогоднішніх реаліях це парадокс, бо посилення на необхідність комусь виконувати роботу неprestижних професій не зможе вплинути на сучасну свідомість учнівської молоді. У молоді змінилися пріоритети, але не державна проблема профорієнтації молоді на неprestижні професії.

Висновки. Роблячи узагальнюючі висновки невеликого дослідження, ми можемо констатувати:

- у кожному суспільстві існує економічна потреба у неprestижних професіях;
- недооцінка державою неprestижних професій, може призвести до катастрофічних наслідків;
- учнівська молодь априорі не бажає обирати неprestижну працю;
- профорієнтація на неprestижні професії за радянських часів визнавалася важливим державним завданням, але не може бути застосована в ринковій економіці;
- вчитель трудового навчання залишився сам на сам з проблемою профорієнтації учнів на неprestижні професії;
- сьогодні вчитель не має дієвого засобу, як орієнтувати учнівську молодь на неprestижні професії.

На закінчення хочу сказати, що однозначної відповіді на вирішення проблеми профорієнтації учнів на неprestижні професії немає і в автора, тому він запрошує усю педагогічну громадськість до широкого обговорення цієї теми.

Література

1. Климов Е. А. Психолого-педагогические проблемы профессиональной консультации. – М.: Знание, 1983. – 95 с.
2. Піддячий М. І. Теоретико-методичні засади підготовки старшокласників для професійної діяльності в умовах профільного навчання. Автореферат дис. докт. ... наук. 2010. Спеціальність 13.00.02. УДК 37.048.4. – 40 с.
3. История Украинской ССР в 10-ти томах. – К.: Наукова думка, 1984. – Т.7.
4. Калашников А. Г. Советская производственно-трудовая школа. /Составитель В. Вейкштан. – Т.1. – М, 1926. – С. 90.
5. Белошицький О. О. Розвиток технічної творчості учнів у позашкільних закладах освіти України (20 – 30-ті рр. ХХ ст.). Дис. канд. пед. наук. 2007. Спеціальність 13.00.02. С. 31–65.
6. Социальное прогнозирование. – М.: ИСПАН, 1994. – 380 с.
7. Все лучшее детям. – К.: Наукова думка, 1986. – 240 с.

References

1. Klimov Ye. A. Psikhologo-pedagogicheskiye problemy professionalnoy konsultatsii. – M.: Znaniye, 1983. – 95 s.
2. Pidtyachyy M. I. Teoretyko-metodychni zasady pidhotovky starshoklasnykiv dlya profesiynoyi diyal'nosti v umovakh profil'noho navchannya. Avtoreferat dys. dokt. ... nauk. 2010. Spetsial'nist' 13.00.02. UDK 37.048.4. – 40 s.
3. Istoriya Ukrainskoy SSR v 10-ti tomakh. – K.: Naukova dumka, 1984. – T.7.
4. Kalashnikov A. G. Sovetskaya proizvodstvenno-trudovaya shkola. /Sostavitel V. Veykshtan. – T.1. – M., 1926. – S. 43.
5. Byeloshyts'kyu O. O. Rozvytok tekhnichnoyi tvorchosti uchniv u pozashkil'nykh zakladakh osvity Ukrayiny (20 – 30-ti rr. KhKh st.). Dys. kand. ped. nauk. 2007. Spetsial'nist' 13.00.02. S. 31 – 65.
6. Sotsialnoye prognozirovaniye. – M.: ISRAN, 1994. – 380 s.
7. Vse luchsheye detyam. – K.: Naukova dumka, 1986. – 240 s.

Белошицкий А. А.

СОЦИАЛЬНО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ПРОБЛЕМЫ ПРОФОРИЕНТАЦИИ УЧАЩЕЙСЯ МОЛОДЕЖИ

В статье изложены результаты исследования профориентации учащейся молодежи. При этом выделено, что в каждом обществе существует экономическая потребность в непрестижных профессиях, но в то же время происходит их недооценка государством. Кроме того, необходимо учитывать, что учащаяся молодежь априори не желает выбирать непрестижную работу. Одним из путей преодоления этой несогласованности между потребностями общества и желаниями молодежи можно считать то, что профориентация на непрестижные профессии в советское время признавалась важной государственной задачей, однако такой подход не может быть применен в рыночной экономике. Таким образом, можно констатировать, что учитель труда остался один на один с проблемой профориентации учащихся на непрестижные профессии, и на сегодняшний день учитель не имеет действенного средства, как ориентировать на них учащуюся молодежь.

Ключевые слова: профориентация, трудовое обучение, ученики, непрестижные профессии.

Byeloshytskiy O. O.

THE SOCIAL AND PEDAGOGICAL PROBLEMS OF THE SCHOOLCHILDREN'S PROFESSIONAL ORIENTATION

In the article, the results of the research on the professional orientation of the schoolchildren were demonstrated. It was defined that in every society, the economical need in the unpopular professions is present; however, this problem is undervalued by the state. Besides this, it is necessary to take into consideration that the youth who studies at school does not want to choose the unpopular professions a priori. One of the ways to overcome this inconformity between the social needs and the youth's desire can

be considered to be the fact that the professional orientation at the unpopular professions was defined as an important state task in the period of Soviet Union; however, such approach cannot be implemented in the market economy. Therefore, it can be notified that a teacher of labour training had to solve the problem of the pupils' professional orientation at the in prestigious professions independently, and nowadays a teacher does not have an effective means to orient the schoolchildren at them.

Keywords: *professional orientation, labour training, pupils, unpopular professions*

УДК 37(477): 621

ДИДАКТИЧНІ МОЖЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ МУЛЬТИМЕДІЙНОГО ПІДРУЧНИКА «УКРАЇНСЬКА ЛІТЕРАТУРА. 5 КЛАС» В ОСНОВНІЙ ШКОЛІ

*Г.Л. Бійчук,
кандидат педагогічних наук,
Інститут педагогіки НАПН України
e-mail: halyna.bijchuk@gmail.com*

У статті розглядається можливість упровадження ІКТ і мультимедійного програмно-педагогічного засобу з української літератури в основній школі з використання мультимедійних сценаріїв уроків у 5 класі на основі компетентнісного підходу. Застосування інформаційно-комунікативних технологій та мультимедійних програмних засобів підвищується пізнавальний інтерес учнів до вивчення предмета літератури

Ключові слова: *ІКТ, компетентність, медіа грамотність, програмно-педагогічний комплекс, інформаційні технології, навчання на основі проекту.*

Постановка проблеми. Підготувати особистість до активної життєдіяльності в інформаційному суспільстві – одне з головних завдань національної системи освіти, а створення науково-педагогічного забезпечення цього процесу – пріоритетне завдання психолого-педагогічної науки. Впровадження інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) у навчання потребує від учителя якісних змін в системі роботи й організації праці, набутті нових навиків інформаційної та медіа грамотності в своїй професійній діяльності. Водночас підвищуються державні вимоги в роботі з ІКТ учителів гуманітарних предметів щодо використання мультимедійних технологій у процесі вивчення української літератури на основі компетентнісного підходу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Про усвідомлення важливості соціального замовлення свідчить поява численних методичних праць із проблеми застосування ІКТ на уроках літератури (Богдан Л., Вемберг В., Драч О.,